

Bojos per Llach

La retirada de Lluís Llach no ha deixat indiferents els seus nombrosos fans, de totes les edats, de totes les condicions, de totes les procedències. Ells han volgut retre-li un petit homenatge amb unes paraules de tot cor: el que ha significat per a ells i la tristesa que els causa el seu adéu.

NÚRIA SALA BENAIGES
(Vacarisses, Vallès Oc.) 45 anys

Com a poeta, és impressionant. Jo crec que sempre m'han agradat més les seves lletres que la música, perquè tenen molta força i t'arriben al cor. Hi ha una cançó, sobretot, "Que tinguis sort", que sempre m'ha posat la pell de gallina. Per a molts, ha estat una icona, perquè s'ha estimat molt Catalunya, ha estat un català de bandera, i ho ha demostrat amb les seves cançons. Em sap greu que es retiri, però penso que no podrà estar gaire temps sense l'aplaudiment de la gent. Entre tots el reclamarem. Crec que es mereix una pausa, per descansar, per fer coses diferents, però tinc l'esperança que l'adéu no sigui definitiu. Li desitjo molta sort per al nou camí que comença ara i que, quan s'hagi pres un respir, torni.

RAQUEL TABERNER ALAPONT
(Catarroja, Horta).
Llicenciada en ADE i gestora cultural, 25 anys

Llach és qui ha posat banda sonora a la meua vida. L'he escoltat a casa des que era menudeta i algunes de les seues cançons m'han fet reflexionar sobre la història d'aquest país, que no ha estat gens fàcil, sinó al contrari, i m'han empès a

buscar, a conèixer més. A més, l'experiència del concert a la plaça de Bous de València, en la presentació del disc *Un pont de mar blava* va ser d'allò més emotiu, per l'edat que jo tenia, però sobretot per la posada en escena. La seua retirada no és un fet gaire transcendent, crec. Simplement pense que ha volgut retirar-se amb dignitat, perquè ell sempre ha fet veure que és una persona orgullosa, i ho deixa perquè pensa que ha arribat el moment de fer-ho.

VALENTÍ VALENCIANO LÓPEZ
(Ciutadella, Menorca). Professor de secundària, 55 anys

Llach va ser l'empenya de la cultura catalana en els anys difícils, els seixanta i els setanta del segle passat. Uneix la seva aportació musical i cultural en el paper que assumí com a símbol de la recuperació de les llibertats. A més, és un músic excel·lent. Per parafrasejar-lo, si "cal que neixin flors a cada instant", sens dubte ell ha estat una de les flors que ajudaren a canviar per a millor el país. La seva retirada és símptoma de com ha canviat tot. La situació social del país

de fa trenta anys i l'actual no tenen res a veure. Ha considerat, amb raó, que el seu cicle s'ha acabat. Tota la societat ha canviat tant que, arribats a una certa edat, hem de comprendre que cal deixar pas a la gent més jove, i Llach no n'és una excepció.

MIQUEL ADROVER MONTSERRAT
(Campos, Mallorca).
Periodista, 42 anys

Llach ha significat molt per a mi. Una de les experiències més intenses de la meua vida va ser assistir al concert que va oferir en el Camp Nou el 1985, acompanyat de Marina Rossell, Jaume Sisa i Maria del Mar Bonet. Llach ha estat qui m'ha donat a conèixer Miquel Martí i Pol. Llach ha mantingut viva la veu dels Setze Jutges, ha estat un símbol de la llibertat, del país i de la llengua catalana, i per això és una vertadera llàstima que es retiri. M'agradaria que seguís. No crec que hi hagi ningú amb prou pes per substituir-lo.

EMPAR FORTEA TORRES
(Meliana, Horta).
Mestra de música i estudiant de cant, 25 anys

Lluís Llach vol dir una manera diferent de veure les coses, d'entendre la vida, i forma part, una part molt important, de la banda sonora que m'ha acompanyat durant toda la meua adolescència i joventut. Ara que es retira, d'una banda, sent que es fa com un buit, però també és bo d'alguna manera perquè, en marxar, deixa oberta la porta a una altra gent.

XAVIER LLOP RIBES

(Tarragona).

Empleat de banca, 46 anys

És un cantant molt bo, però encara és més, és el cantant per excel·lència dels anys setanta, per davant de Raimon i de Serrat. Quan el vaig escoltar per primera

vegada, tenia quinze anys, i llavors m'agradava un altre tipus de música. Res a veure amb el que feia Llach. Però després, en unes vacances a París on tenia família, allà cap a l'any 1975, vaig anar a un recital amb la meua cosina i va ser quan el vaig descobrir. Penso que la seua retirada és cosa seva, per descomptat. Potser s'ha adonat que li interessa fer altres coses. De tota manera, no tinc clar que es retiri del tot. Fa dos anys, el vaig veure en un concert a Madrid i ja deia que ho deixava. Si treu més discs, els comprarem, i si no, la veritat és que n'ha fet molts de bons, no?

ROSA MARIA PORTOLÉS

BERNARD

(Fraga, Baix Cinca).

Mestra d'infantil, 48 anys

Llach és l'inici, la descoberta de moltes coses, com ara la llibertat personal, el sentiment de formar part d'un poble més ampli d'aquell en què vius, i sobretot,

és també la tendresa d'unes lletres, d'unes cançons intimistes que sempre m'han despertat emocions ben intenses. El vaig conèixer quan tenia quinze o setze anys, coincidint amb el moment polític de la transició. Des de llavors el segueixo i realment no crec que s'acabe de retirar. Deixarà de fer concerts, però continuarà sent un artista. Potser estarà uns dies fent vi, però després la gent el reclamarà i haurà de ressorgir. A més, per a mi no es retirarà, perquè continuaré escoltant els seus discs.

EMI PASTOR ALVENTOSA

(Alcoi). Estudiant de Periodisme, 21 anys

Significa un tipus de música molt personal perquè parla de coses de les quals normalment no es parla, ni als mitjans de comunicació, ni a la música con-

vencional. Hi ha cançons que, de tant escoltar-les, o de tant que m'agraden, s'han convertit en una mena de filosofia vital, com "Viatge a Ítaca" o "Rosas blanques" o "Núvol blanc"... Quan em vaig assabentar que ho deixava, vaig tenir la sensació que encara és massa prompte, que sóc molt jove, i que hi ha una generació de seguidors joves que encara no n'hem tingut prou. Per a la pròxima vida, voldria nàixer vint anys abans. Quedarà un buit.

Cristina Simón

Trossos i mossos

Alfons Llorenç

Bunyols

Les indústries transaccionals del xurro s'han engolit les nacionals artesanies del bunyol. I la riuada globalitzadora ha agranat maneres d'elaborar la pasta, tècniques, ingredients, sabors, arrels, costums i germanors. Ens van robant trossos i mossos de la nostra cultura dependent de nació oprimida. Aquest tsunami unificador ha arrossegat també les branques de llorer que ornaven els vells obradors d'una de les pastes més antigues de la humanitat; en conèixer les virtuts de l'oli bullint i del fènixer la farina, ja tenim l'elemental i humil bunyol! I bé, simptomàticament, apareixien envoltats de llorers el gràlic llibrell de pastar i la drúfica caldera de fregir, vasos sagrats on oficiaven sacerdotesses revestides de pur blanc.

En la germana Nàpols, on s'anava "faent camins dubtosos per al mar", els sacerdots eren bells joves guarnits amb ru-

lles perruques rosses "per a assemblar-se als àngels", segons observà Goethe la vespra de sant Josep de 1787, allí patró dels fregitoris. Vora les seues cases, adornades "amb quadres d'ànimes del purgatori i judicis finals... havien col·locat grans paelles..., un home pastava, un altre li donava forma i el llançava a l'oli bullint, un tercer els treia quan estaven a punt per oferir-los als presents". La "multitud s'apinyava al voltant dels frittatuoli", volent comprar aquelles "fruites de paella".

Les architectures efímeres napolitanes podrien recordar els exorcitzadors altarets casolans romans, dedicats a Apol·lo, igual com els llorers valencians simbolitzarien el mateix déu solar, al qual estava consagrat l'arbre de la victòria. Els rodons bunyols mediterranis, quan els sembrats verdegens, evocarien llepolies eucarístiques en honor d'una divinitat protectora dels sembrats, Apol·lo, hauria nascut justament la segona quinzena de març.